

LA CULTURA VALENCIANA COM A CONFLICTE

Llengua, literatura i poder

Un grup d'intel·lectuals valencians van llegir, dies arrere, en una de les jornades del Congrés d'Intel·lectuals i Artistes recentment clausurat, un document sobre la situació actual de la cultura al nostre país. Un document polèmic, agrament contestat des d'algun mitjà de comunicació de la ciutat. Heus-ne ací el text sencer.

1) Al II Congrés Internacional d'Escriptors per la Defensa de la Cultura, inaugurat el 4 de juliol de 1937 a l'Ajuntament de València —aleshores capital de la República espanyola—, la veu del País Valencià va ser escoltada pels intel·lectuals antifeixistes d'arreu del món. El dia 10 de juliol, en una sessió d'aquell II Congrés celebrada al nostre Ajuntament, Carles Salvador llegí, en llengua catalana i en nom d'una delegació nacional valenciana composta també per Bernat Artola, Ricard Blasco, Enric Navarro i Borràs i Adolf Pizcueta, una ponència col·lectiva dels escriptors nacionalistes i antifeixistes del País Valencià. Cinquanta anys després, en aquest Congrés Internacional d'Intel·lectuals i Artistes que ha organitzat la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana, en commemoració d'aquell II Congrés, presentem també nosaltres, intel·lectuals, escriptors i artistes valencians, una ponència col·lectiva en llengua catalana perquè la veu del País Valencià, dissortadament encara una nacionalitat políticament i culturalment amenaçada, siga de nou escoltada arreu del món.

Nosaltres, els intel·lectuals, escriptors i artistes del País Valencià, ens afirmem hereus d'aquella tradició cultural republicana, d'una tradició intel·lectual vençuda per la raó de la força i no per la força de la raó; hereus d'aquella delegació valenciana al II Congrés, dels homes i dones que animaren aventures intel·lectuals d'una qualitat tan alta com *República de les lletres* i *Nueva Cultura*, que signaren les Normes de Castelló, que defensaren la unitat de la llengua catalana —que els bàrbars han intentat i encara avui intenten de negar—, que treballaren per la dignificació de la nostra literatura i que protagonitzaren un procés de redreçament polític i cultural del País Valencià que el feixisme espanyol, amb el suport del feixisme internacional, va interrompre per la força.

Les idees defensades per Carles Salvador el 1937 són encara avui, en la nostra situació actual, vàlides i vigents: amb paraules de la seua ponència col·lectiva, «la realitat històrica que Espanya no és *una*, sinó *vària*»; la compatibilitat entre el nacionalisme que nosaltres defensem i l'internacionalisme («nosaltres proclamem, i parlem per la pròpia experiència d'escriptors, que com més aferrissat a la terra pairal s'és, més internacionalista hom arriba a ésser»); la defensa de la llengua com a fonament de la cultura («hem d'afegir nosaltres que l'idioma és la fonamentació de la cultura, i que ninguna nació tindrà una plenitud cultural mentre no tinga dret a l'ús oficial del seu idioma, per qué açò és la pedra fonamental per a la construcció del monument de la cultura»); la fidelitat al nostre poble perquè «és en el poble on s'ha conservat, per anys i segles, l'essència de la llengua»; la lluita contra tota mena de feixismes i centralismes («la millor defensa de la cultura, cridem nosal-

Carles Salvador.

tres, és la total defensa dels interessos culturals de les petites nacionalitats») i tot això, amb les darreres paraules d'aquella ponència col·lectiva del 1937, «perquè defensant la cultura particular, peculiar de cada poble —i encara més, de les petites nacionalitats oprimides—, és com es pot arribar a defensar la cultura general universal».

Cinquanta anys després, amb aquesta ponència col·lectiva d'intel·lectuals, escriptors i artistes valencians, volem fer una anàlisi crítica de l'estat de les coses, és a dir, del procés polític i cultural d'aquella derrota republicana fins l'actual i ben conflictiu present, l'anàlisi crítica de cinquanta anys de resistència política i cultural d'un poble que ha lluitat contra tots els intents de destrucció de la seua identitat, protagonitzats abans pel franquisme i ara pels nous bàrbars de la situació democràtica actual.

2) El triomf de les forces franquistes l'any 1939 significà la ruptura de la nostra tradició cultural, la destrucció de la modesta, però certa, esperança en el reviscolament literari que es produïa des de la Segona República. La llei de premsa i impremta del 22 d'abril de 1938, el decret de setembre de 1941 sobre censura prèvia, etc., eren un intent repressor de la cultura, però no d'una forma indiscriminada. Si a la guerra civil Franco havia derrotat el marxisme, el separatisme i la maçoneria, era indubtable que la legislació tenia per finalitat assegurar i perpetuar aquesta victòria. ¿I el català, què era sinó el «virus del separatisme»?

Les mesures del franquisme contra la llengua dels valencians foren ben radicals: prohibició absoluta del seu ús en qualsevol manifestació pública i prohibició, consegüentment, de fer-ne ús literari. I per tal de fer efectiva aquesta persecució lingüística, no sols les lleis aprofitaven sinó també, i probablement amb més efectivitat encara, l'actitud dels servidors i la pràctica administrativa.

L'inici de la desfeta de les tropes hitlerianes a la Segona Guerra Mundial significà una simbòlica i tímida oportunitat per a les llengües no oficials de l'Estat espanyol, tan dràsticament silenciades fins aleshores. Amb tot i això, la febrosa ment delsensors franquistes sols autoritzava el llibre si el títol era absolutament igual en català que en castellà, de manera que en l'hipotètic cas d'exposar-se el volum als aparadors d'una llibreria, el probable comprador, per les cobertes, mai no sabia si el llibre estava escrit en una o en l'altra llengua; era una de les moltes maneres de silenciar la llengua dels valencians com a vehicle de creació literària. I així aparegueren llibres amb títols tan significativament ambivalents com *Volar* o *La inquietud en calma*.

El permís de publicació en la llengua pròpia es veurà encara durant molts anys limitat bàsicament a llibrets de versos, sainets d'un o dos actes o algunes estampes més o menys neocostumistes. Aproximar-se a la literatura del País Valencià de 1939 a 1962 significa en bona mesura recordar alguns modestos reculls de versos dedicats a sants o verges, a l'amor més suat dels Jocs Florals, a la perduda pàtria de Jaume I (no massa) o a peces teatrals o llibrets de falla mancats d'una mínima consciència idiomàtica. No seria, tan-

mateix, correcte oblidar que en el marasme imposat pel franquisme es plantejaren també algunes actituds, evidentment militants, que, si més no, van possibilitar d'enllaçar amb l'activitat literària dels anys trenta. Carles Salvador amb la seua tasca docent, Manuel Sanchis Guarner amb la seua tasca investigadora, com també diverses iniciatives editorials, de caràcter privat, serviren de nexa, i sobretot de callu, a les noves generacions d'escriptors valencians que no havien renunciat a la seua llengua. Amb tot, el segrest de la creació literària dels valencians fou tan dur que alguns

Joan Fuster, J. V. Foix i Manuel Sanchis Guarner.

autors com Enric Valor o Vicent Andrés Estellés només han pogut desenvolupar o donar a conèixer la seua obra amb un retard considerable de trenta o quaranta anys.

L'any 1962 és no només l'inici de l'intent «liberalitzador» dels tecnòcrates franquistes, sinó també l'aparició de *Nosaltres els valencians*, el llibre de Joan Fuster que marcà les bases de la nova consciència lingüística i nacional dels valencians. L'activitat cultural en la pròpia llengua començà a pesar progressivament i significativament en la societat valenciana, gràcies sobretot a l'impuls dels intel·lectuals i universitaris, més que no a la voluntat dels dirigents polítics.

Condemnada pel poder central i per les seues delegacions perifèriques a la marginació i a la progressiva desaparició, la cultura al País Valencià s'ha caracteritzat en els darrers vint-i-cinc anys per una voluntat decidida de supervivència, manifestada en la represa, ben sovint brillant i no gens localista, i amb una capacitat d'influir en altres esferes de la vida intel·lectual, de l'assaig, la poesia, el teatre, la novel·la, les arts plàstiques, la música o la cançó. És cert que es tracta d'un moviment cultural de resistència, com és cert que no podia ni pot ser d'altra manera en un ambient inhòspit i sense una política cultural de suport. Amb tot, cal afegir que no ha cessat d'eixamplar el seu camp d'acció, que no s'ha limitat a una actitud merament passiva i resistent i que, en el difícil camp de les lletres d'una llengua marginada i minoritzada, ha assolit unes cotes de professionalització que, en termes relatius, poden ser comparables al d'algunes literatures normalitzades.

Una llengua sense els mitjans de comunicació

El voluntarisme de l'escriptor i de la població no ha trobat, tanmateix, el suport del poder polític i institucional, ni ha tingut ni té encara una presència imprescindible per al manteniment d'una cultura als mitjans de comunicació.

Si hi ha cap relació entre llengua catalana i mitjans de comunicació, en aquest país i durant aquest període, és una relació d'absència o, més precisament, d'una presència eventual, aïllada i excepcional. Aquest fet, com és obvi, deriva

Toni Mestre, l'excepció radiofònica.

de la mateixa voluntat de liquidació de l'idioma que ha presidit la política d'aquest mig segle. També, d'una comprensió, dissortadament encertada, per part del poder sobre el fet que un dels millors sistemes per aconseguir un progressiu arraconament del català és impedir-ne l'entrada als mitjans de comunicació. Amb tot el que se sap sobre la influència de la premsa, la ràdio, el cinema i la televisió, sobre els ciutadans, no calia ser director general de premsa durant el franquisme per a saber que calia mantenir el monopoli de la llengua de l'*Imperio* (i d'altres monopolis amb noms i cognoms) sobre qualsevol mitjà informatiu. No era necessari, perquè qualsevol censor, el buròcrata més gris de la censura, ja sabia que l'enemic del règim també era la llengua catalana. «En catalán ni el Quijote», sembla que solia dir un ex-valencianista quan s'ocupava d'aquestes coses. Aquesta era una mentalitat absolutament compartida per tots els franquistes. Tenia, però, unes arrels més antigues que la victòria de 1939 i s'estendria, amb una frondositat que podria arribar a sorprendre'ns, fins ara mateix; malgrat el canvi de règim, perquè al País Valencià ja s'ha convertit en general l'opinió que l'idioma propi serveix només per a segons quines coses i que, entre elles, no figuren ni la premsa, ni la ràdio, ni la televisió omnipresent.

Durant el franquisme, el còmput dels mitjans que empraven el català com a llengua única o preferent queda reduït a algunes publicacions clandestines o mig clandestines, entre les quals cal anotar papers més o menys literaris (*Esclat*, *Sicània*, *València Cultural*), butlletins polítics o universitaris (*Lluita*, *Esquerra*, *Diàleg*, *Concret*, *Escola*, *Terra Força*, *Cal Dir*, etc.) que, en conjunt, tenien un nombre escàs i quasi sempre coincident de lectors i una vida curta. Vingué després, amb les peripècies polítiques produïdes per la desaparició del dictador, una expansió per la mateixa línia, però també amb els mateixos condicionants materials i les mateixes limitacions temàtiques, geogràfiques o de clientela. Només molt recentment (1984) ha estat possible un setmanari d'informació general, *El Temps*, que continua apareixent íntegrament en català.

Ara bé, es tracta, tot comptat, d'una situació ben poc esperançadora. Els grans mitjans (grans, en general, pel nombre de lectors, d'oients o d'espectadors) s'han fet i es fan quasi exclusivament en castellà, tant els de propietat privada com els que, per ser una empresa pública, haurien de fer una programació adequada a la situació idiomàtica real del País Valencià. Des d'aquest punt de vista, el cas de la delegació local de Televisió Espanyola és el més brutal.

Aquest panorama contrasta amb l'existència d'un règim autònom, d'unes lleis que es proclamen a favor de la normalització lingüística. O bé, podríem pensar, el contrast és només aparent, perquè amb l'experiència que en tenim, l'estat de les autonomies, la mateixa autonomia del País Valencià consagrada per l'Estatut, la Llei d'Ús del Valencià i moltes declaracions solemnes i oficials no tenen com a finalitat, en aquest cas, sinó mantenir la dinàmica de minorització de l'idioma, sota unes fórmules distintes a les del franquisme, però tan eficaces com aquelles, si més no.

En un text de 1980, que ha circulat profusament sota el títol *Ara o mai*, Joan Fuster remarcava que «en la desestabilització social del català, i fins i tot en la familiar, la ràdio, primer, i la televisió, després, han estat factors determinants». I ho continuen sent i, per les expectatives futures més assegurades, ho seran més encara en els anys pròxims. Al País Valencià, però no sols al País Valencià.

Enfront d'això, només un decidit canvi de política —que hauria d'incloure una reforma de la Constitució i de l'Estatut d'Autonomia— pot assegurar que els mitjans de comunicació, en comptes de ser un dels elements principals i més influents d'aquella desestabilització de què parlava Fuster, es poguessen constituir en eines de recuperació lingüística, de restitució d'un dels drets fonamentals dels valencians, que és el de l'ús permanent i a tot arreu de l'idioma propi.

Un bilingüisme unilateral

El combat de les forces democràtiques contra la dictadura franquista incloïa en la seua defensa de la llibertat la defensa de les llibertats nacionals d'uns pobles —gallecs, bascos i catalans— que el nacionalisme de caire imperialista havia tractat de destruir. L'establiment de la democràcia, però, ha frustrat aquestes aspiracions i les ha limitades amb un paquet de concessions tàctiques. Ja d'entrada s'ha negat a aquests pobles la consideració de nacions, que han quedat reduïts a la categoria administrativa de «comunitats autònomes», amb una personalitat pròpia accidental, «regional». El règim d'autonomies en què s'ha organitzat el nou estat no passa de ser una actualització de l'estat centralista. Una democràcia que no ha tingut en compte els drets de les minories ha declarat que només existeix una nació, Espanya, tot afirmant que es respectarà i protegirà la

«riquesa cultural» de les diferents comunitats. En el fons, i sobretot en la pràctica, s'afirma el que ja afirmava Franco: la unitat en la varietat.

El tractament que la Constitució espanyola i els corresponents estatuts han donat a les llengües i cultures no-castellanes respon a aquest plantejament centralista i unilateral. S'hi declara que el castellà és la llengua oficial de l'estat i que les altres llengües ho seran en els seus territoris autònoms. El terme «oficial», però, no té el mateix significat en tots dos casos. En el cas del castellà significa que és oficial en tot el territori de l'estat —cosa que en principi és acceptable— i que tots els ciutadans tenen el «dret» d'usar i el «deure» de conèixer aquesta llengua. Les altres llengües, en canvi, només són objecte de «drets» i no de «deures» en els seus territoris. És evident que aquesta fórmula constitucional condemna les llengües no castellanes a una situació marginal i molt precària. Perquè és clar que el dret a usar-les està bloquejat per la no-obligatorietat, jurídicament sancionada, de conèixer-la. En aquestes condicions no és possible fer real el «dret» fora de situacions estrictament personals, o dins d'uns àmbits de comunicació en què ningú no puga contestar aquest dret al·legant que no entén el català —o el basc o el gallec—, ja que no en té l'obligació. Aquestes llengües, doncs, es troben sempre amb el fet que

d'Orwell, *La revolta dels animals*. Una revolta que, tot oblidant o negant el decàleg revolucionari, acaba afirmant aquest únic precepte: «Tots els animals són iguals, però alguns són més iguals que altres». És el que ara passa amb les llengües. Pel que fa a la llengua castellana: «todos los espanoles tienen el deber de conocerla y el derecho de usarla». Les altres, i en els seus respectius territoris, només tenen el dret d'usar-la. Llàstima que la fórmula d'Orwell no figure com a epígraf de la Constitució espanyola.

El bilingüisme desigual —unilateral o asimètric— que ha establert aquesta Constitució no pot tenir altre resultat final que la *substitució* de les llengües minoritàries pel castellà. Per molt que parles —hipòcritament— de protegir-les i de respectar-les, de fet —de dret— les manté en una situació subordinada i d'impotència. En el camp de l'ensenyament, els diferents Estatuts només han aconseguit introduir en els programes escolars no universitaris l'obligatorietat de les seues respectives llengües com una assignatura més —i això pot ser encara recusat invocant la Constitució. Però no de l'ensenyament *en* aquestes llengües. Quan això s'ha intentat, en el cas del País Valencià, els tribunals de justícia ho han considerat anticonstitucional. És clar, però, que no pot haver-hi un ensenyament real, eficaç, d'una llengua si no hi ha també un ensenyament *en* aquesta llengua. Com que

no és així, com que l'ensenyament es fa generalment en castellà, la presència de la nostra llengua en l'educació és poca cosa més que testimonial.

L'operació està ben clara: no posar en joc tots els mitjans per fer-les viure amb normalitat —com una llengua realment oficial— i limitar-se a concessions d'efectes limitats. ¿Què diríem d'un metge que es nega a donar al seu malalt tot el tractament necessari per a salvar-lo? Està ben clar que *vol* la mort del seu malalt. La característica bàsica del bilingüisme que tenim és, precisament, aquesta: és jurídicament desigual perquè el poder espanyolista *no vol* que es puguin prendre les mesures necessàries per la recuperació total de les altres llengües. Esperen que, amb el temps, acabaran morint-se. El castellà és una llengua de cultura perfectament establitzada en tots els seus nivells i àmbits d'ús, domina el mercat del llibre i els *mass media*, i és la llengua de l'estat i de l'exèrcit —que no és, naturalment, bilingüe. De més a

més, és una llengua demogràficament majoritària. Més encara si tenim en compte tot el seu domini lingüístic (els 300 milions de castellanoparlants). Les altres llengües, que es troben encara en una fase de recuperació limitada en molts aspectes, i que són minoritàries ¿com han de poder sobreviure si constitucionalment se'ls nega els estatuts de llengües realment oficials en els seus territoris?

Acabem d'anomenar «minoritàries» aquestes llengües. Ho són, és clar, però l'Estat espanyol ha tractat i tracta, en la constitució i els estatuts, de fer-les més «minoritàries» del que són en realitat. El català, per exemple, ha quedat formalment limitat a Catalunya. L'Estatut del País Valencià parla només de valencià, sense la menor referència al català, del qual sembla amputat. També per aquest costat es fa evident la voluntat del legislador de dividir i limitar el català. Això, ni és democràtic —és una raó d'estat— ni

La regla d'Orwell es fa real, sobretot, als mitjans de comunicació.

qualsevol mesura per recuperar els espais que ha ocupat el castellà es considere, amb la llei en la mà, com una forma de discriminar-lo. És evident que el propòsit del legislador ha estat no defensar el català, sinó «protegir-lo» de tal manera que no pugui defensar-se.

Secularment discriminats i castellanitzats a la força, ara ens trobem sempre en la situació de ser acusats de discriminadors. No sols no podem recuperar l'espai perdut, que el castellà ha guanyat amb el poder, sinó que ni tan sols podem funcionar en condicions formals —jurídiques— d'igualtat. Els discriminadors de sempre s'han inventat una llei per seguir dominant les altres llengües, per poder continuar el seu domini ja consumat socialment en gran part, i ara constitucionalment, «democràticament», segellat.

Sí, totes les llengües són oficials, però l'espanyol és més *oficial* que les altres. I això ens recorda aquella història

és seriós, perquè va contra tota la filologia romànica. En aquest sentit, cal que fem referència a dos fets, que no són gens anecdòtics i que parlen per ells mateixos. Un és la celebració, aquest any, del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Doncs bé, aquest Congrés ha realitzat les sessions corresponents al País Valencià d'una manera oficiosa, quasi clandestina, sense participació pública de les nostres institucions. Desinteressar-se per aquell Congrés —que tractava de la nostra llengua— i assumir aquest —que tracta de la «defensa de la cultura»— és una contradicció dramàtica o grotesca, o desoladora.

L'altre fet, les dificultats del govern central i les institucions valencianes a la instal·lació de repetidors al País Valencià per a poder seguir la programació de la TV3 de Catalunya. Aquesta actitud és particularment significativa —negativament significativa— pel que fa no sols a la protecció que l'administració dóna a la nostra llengua sinó a l'esperit democràtic en què pretén inspirar-se. I això que no pot invocar raons de pressupost, ja que la instal·lació dels repetidors va a càrrec d'una societat privada, Acció Cultural del País Valencià. Si hi ha raons d'il·legalitat, encara pitjor, perquè això no demostraria sinó que hi ha sempre alguna llei per a fer impossible la normalització del català en la nostra societat. Hem de fer constar que, de moment, funcionen aquests repetidors, però que encara no s'ha tancat aquest afer.

En aquestes condicions, tan desfavorables per al català, la nostra cultura no pot fer altra cosa que seguir en la resistència per sobreviure, condemnada a ser la cultura d'un gueto amenaçat permanentment. Algunes ajudes puntuals, de caràcter puntual, són poca cosa si tenim en compte que la cultura espanyola continua sufocant la nostra. Fins i tot la que es fa al País Valencià, perquè es fa en una proporció molt més gran en castellà que en català. L'autonomia ha tingut, per ara, un resultat ben paradoxal: en comptes de potenciar la cultura catalana del País Valencià, està potenciant-hi la cultura castellana. Ara compta amb recursos i iniciatives que en l'anterior organització política no tenia. Ara resulta, per tant, més forta la pressió —i en definitiva l'opressió— d'una cultura per l'altra. Aquest Congrés ni tan sols ha volgut utilitzar el català en els cartells que l'anuncien. ¿La Defensa de la Cultura és només la defensa de les cultures oficials, estatals?

L'escriptor qüestionat

1) Escriure avui en aquest país quasi innominable, i escriure ara, en aquests anys en què, superada la precarietat de la postguerra, però també l'eufòria i la incontinença cabaloses del període ascendent del postfranquisme, ens hem instal·lat en aquesta circumstància deflacionària de la normalitat, esdevé per força ofici anòmal, exercici treballat per la perplexitat.

Si les tres primeres dècades de la postguerra varen contemplar la lluita des de precàries trinxeres d'alguns francs tiradors d'excepció, quasi sense línies de front ni suport logístic, els anys setanta suposaren tota una desclosa d'iniciatives privades i de múltiple direcció per definir el front, dotar-lo d'infraestructura, coordinar els moviments, assegurar-ne la reproducció. Són anys d'antologies, de creació i potenciació d'editorials, de fundació de premis literaris de prestigi, d'aparició de revistes, de congressos científics, de grans recitals i aplecs, d'establiment de connexions regulars amb el Principat i les Illes, de formació de tota una generació d'intel·lectuals i científics a la universitat, de moviments literaris de conjunt, o d'acumulació de l'obra literària d'alguns dels grans patricis de les generacions ante-

riors que es presenta al públic sota la forma prestigiosa d'obra completa. L'eterna amenaça d'interrupció que pesava sobre la literatura catalana al País Valencià semblava definitivament conjurada.

Els anys vuitanta han aportat tota una novetat a aquesta història: l'hegemonia de l'actuació pública. Si la literatura catalana al país ha estat feta de la guerra ençà contra i al marge de l'estat, excomunicada com estava per tots els seus aparells ideològics i de poder, els anys vuitanta han vist incorporar-se per llei la llengua al sistema d'ensenyament, consolidar-ne l'ús de prestigi en la Universitat, convocar-se beques i ajudes des de les institucions a benefici d'escriptors, d'investigadors, irrompre l'administració en àrees com la teatral, l'editorial, la galerística i la museística, la d'organització de la recerca científica, etc., amb afanys possiblement no menys ben intencionats que col·lonitzadors en els resultats.

Tanmateix, la situació base continua exhibint una escandalosa precarietat. Al sistema d'ensenyament no universitari, per exemple, la literatura catalana no ha entrat encara en peu d'igualtat amb la castellana, l'ensenyament de la llengua es defensa com pot de la tendència a degradar l'assignatura com una «maria» ideològica i sense utilitat, i l'ensenyament en la llengua no aconsegueix ni tan sols ser legitimat pels tribunals. Com ja hem analitzat, no hi ha mitjans de comunicació públics ni semipúblics en els quals siga possible fer, atestar, promoure o donar ressonància crítica als textos literaris catalans produïts al país, de manera que escriure ací i en català resulta sovint un desconsolat exercici d'onanisme: els d'ací no arriben a fer-se'n sabedors i els d'allà, els del centre neuràlgic del català literari, al Principat, ho ignoren quasi per complet. ¿Per a què dir res de la televisió? La televisió valenciana és un projecte encara no nat, però malament podem esperar que es faci a la televisió allò que no es fa ni a la premsa ni a les corts: parlar valencià. Quant al programa Aitana de la televisió espanyola, seria difícil trobar-li un sol seguidor entre nosaltres: ¡tanta n'és la inanitat i el desprestigi! La televisió catalana, per últim, que sentim nostra per la llengua i on voldríem par-

Manifestació a València, al juny del 76.

ticpar, ha estat tractada pels poders públics com a extraterritorial i contemplada com una perillosa intromissió la difusió entre els valencians.

A l'aguait, doncs, d'un futur hipotètic tinga efecte la plena recuperació social de la llengua que tan tímidament anuncia la seua incorporació al sistema d'ensenyament, el fet real és que les amenaces proliferen sobre el present, i aquella primavera de la segona meitat dels anys setanta, que havia d'impulsar amb el seu suport el sector públic, passa per assetjats moments d'horabaixa.

Aquella primavera, tanmateix, féu florir una atapeïda nòmina d'escriptors. Molts d'ells, la major part, trobaren el seu lloc als diferents nivells del sistema d'ensenyament. Alguns —pocs— es defensen des de professions liberals. L'escriptor encarat al mercat és quasi inexistent. Sovinteja en canvi el recurs al mecenatge públic, manifestat per mitjà de la designació política directa per a càrrecs més o menys relacionats amb la cultura. L'estat autònom ha creat possibilitats que abans no gaudien més que aquells atrinxerats a la capital de l'estat. Encara avui són ells els que acaparen més fàcilment les prebendes del pressupost. La contrapartida d'aquest mecenatge és òbvia, però, en la majoria dels casos. És en primer lloc una oferta restringida a aquells intel·lectuals contemplats amb confiança pel partit del govern; en segon lloc, genera una quasi espontània adaptació de l'escriptor al camp de joc ideològic de l'administració, especialment pel que fa a l'exclusió de posicions considerades radicals, i finalment comporta la constitució de seguits ornamamentals de suport a tal o tal polític, al que, a la manera d'un príncep renaixentista, li és grat d'envoltar-se d'aquesta mena de seguicis, d'exhibir-los en operacions de prestigi, de treure'ls al carrer en cerimònies públiques i festes de solemnitat, per tornar-los a guardar en els armaris als dies faeners o de decisió política.

Potser el polític actual, per a la major part, és encara un polític de tradició recent, que espera de l'intel·lectual a qui presta suport una rendibilitat immediata, i que tendeix a ponderar la seua relació amb ell en termes d'intercanvi de

beneficis, sense tenir en compte que l'intel·lectual —com la cultura— no produeix beneficis més que a llarg terme i que l'adhesió personal forçada no és un benefici.

La incidència mateixa de l'intel·lectual, i per descomptat, del creador literari en la vida civil ha minvat considerablement. És cert que durant l'època franquista l'intel·lectual havia de cobrir el seu propi espai civil més l'escaient al polític, i que ara el polític ha recuperat el seu espai propi —i de quina manera!— i fins i tot tendeix —amb una coquetejada quasi imperialista— a extravasar-se i ocupar l'espai, no sols de l'intel·lectual o del poeta, sinó també el de la *vedette* de revista o el de l'envejada fauna de la *jet society* i de les revistes del cor. Hi ha en els nostres polítics —i sobretot en els socialistes— una fam de *glamour* que no sabriem dir si és major o menor que la seua obstinada vocació de prínceps de l'església, en aquesta mena de nou consistori cardenalici que evoca a diari el poder civil.

El fracàs nacionalitari de la transició; la pèrdua mateixa de perspectives nacionals en la vida civil; el trauma terrible que suposà la contestació d'una part de les classes mitjanes a la *intelligentsia* i el seu projecte cultural; la interessada i irresponsable instrumentalització política que la dreta va fer de la sentimentalitat popular; la mateixa i fàcil resignació de l'esquerra electoralment victoriosa al retall de la vocació nacional o l'acomodament a un paper perifèric i auxiliar, regional en suma, en el context de l'estat; o la marca d'interessos nacionals de la pròpia burgesia: heus ací factors importantíssims que han fet avortar aquell esplendent desvetllament cultural amb què s'inicaren els setanta, i ens han habituat, als vuitanta, a la idea que som els habitants d'una confusa província cultural, amenaçada per les seues contradiccions, però sobretot amenaçada per la servil curtejat de les seues pretensions.

Sura en l'ambient la sensació que no res del que ens pugua passar en els pròxims anys com a poble —o millor dit, com a Comunitat—, pugua tenir la menor importància per a ningú, i menys que per a ningú per als nostres propis administradors. Hem derivat el rumb històric cap a la docilitat, el benestar autosatisfet o un pragmatisme de curta volada, i hem canviat en el mercat de valors l'ambició per l'ordre i la vocació de poble per la tranquil·litat resignada dels grans animals domèstics.

En aquest context no és gens estrany que els obstinats esforços d'educadors, intel·lectuals i fins i tot alguns —pocs— polítics topen amb el desolador desinterès d'una bona part de la població per la normalització de la llengua, com també amb els entrebancs legals i polítics distribuïts pertot arreu. L'aparell estatal, feixista, primer, i el democràtic, després, tots dos amb un denominador comú en l'espanyolisme centralista, han aconseguit llevar a la llengua el prestigi social necessari per a fer revifar l'amor de tot un poble per la seua llengua, i el seu reconeixement ple en ella. Una llengua el nom amb futur de la qual crispa i disgusta, i l'ús de la qual és menystingut i devaluat pels mateixos parlants és una llengua desestabilitzada i en perill.

En aquesta incertitud és general la desconfiança de l'escriptor, la seua inseguretat, una volta ben conscient del lliscadís pont que l'uneix amb la seua pròpia comunitat. Ni tan sols entre els addictes la seua posició és tan segura com abans, quan la literatura canalitzava el prestigi de la llengua, i l'adhesió a aquesta la rebia en bona mesura l'escriptor. Ara aquest benefici s'ha pluralitzat i prima també altres activitats.

El prestigi de què gaudien els intel·lectuals degans, els Sanchis Guarner, els Joan Fuster o els Estellés, i que tant

incità les noves generacions, no s'ha transmès ni ha circulat. Als últims anys, i a mesura que es tendia a sacralitzar les figures d'aquells, retirant-los del debat i dels daltabai-xos i terratrèmols de la lluita, tota la resta esdevenia polèmica i discutible. Si els degans han gaudit d'un prestigi que barrejava indistintament la dimensió literària i la figura pública, no hi havia un prestigi exclusivament literari preparat per als que venien darrere, i els temps eren massa ingrats per a fer figura pública a base d'obra literària.

Així, l'escriptor en català al País Valencià es troba avui al centre de la perplexitat. Amb una representativitat social qüestionada, oficia una literatura que, si hem de fer cas de les lleis, és quasi extraterritorial, i que, si fem cas de determinats sectors de la població i d'alguns mitjans de comunicació més importants, el situaria com a enemic públic i ciutadà no grat; s'agrupa sindicalment en una Associació d'Escriptors que no ha estat reconeguda públicament fins ara com a interlocutora de l'administració, i no se sent prou recolzat pels precaris poders del seu propi gueto. És com si hagués arrellegat, ell a soles, la torxa caiguda d'aquell personatge clàssic dels cirks: el pallaso que rep totes les bufetades. L'experiència històrica d'aquest país ens fa creure, però, que podrà sobreviure.

2) I podrà sobreviure només amb una política conscient i clara que tinga presents les peculiaritats històriques, culturals i lingüístiques del nostre país, d'una política cultural que es proposa de manera irrenunciable potenciar-les i normalitzar-les. Normalització de la cultura en la llengua pròpia és precisament la gran tasca històrica dels intel·lectuals, escriptors i artistes del País Valencià. I això significa, sobretot, reinterpretar la història des de la nostra condició de valencians, desterrar la retòrica solemne i

trionfalista que ha tractat d'imposar —i en gran mesura ho ha aconseguit— una mitologia alienant i despersonalitzadora al servei de l'estat centralista, i recuperar a tots els nivells la dignitat de la llengua. Al capdavall, la nostra situació ha estat en els darrers segles, i més encara en els quaranta anys de dictadura, semblant a la d'aquells «homes bos que sofren longo/unha historia contada en outra lingua», que amargament recordava el poeta Celso Emilio Ferreiro.

Normalitzar la cultura significa situar-la en condicions d'igualtat amb les altres cultures, amb la consciència que totes elles formen part del patrimoni comú de la humanitat. D'acord amb els postulats de la Conferència mundial sobre les polítiques culturals (Mèxic, 1982), «la identitat cultural d'un poble es renova i s'enriqueix amb el contacte, amb les tradicions i valors dels altres pobles. La cultura és diàleg, intercanvi d'idees i d'experiències, apreciació d'altres valors i tradicions: en l'aïllament s'escorça i mor».

Aquests mots que us hem dirigit col·lectivament tenen la pretensió d'obrir un debat, com més ampli i profund i també com més aviat millor, i hem volgut aprofitar aquest Congrés Internacional d'Intel·lectuals i Artistes de 1987 perquè creiem que les amenaces sobre una cultura nacional són amenaces contra la cultura universal, perquè creiem que la cultura és un paradigma de solidaritats, i perquè estem segurs que la nostra voluntat d'intervenció cultural des de la literatura catalana i des del País Valencià és, alhora, una ferma voluntat internacionalista, tal com ho fou l'any 1937. □

Manuel Aznar Soler, Jesús Huguet,
Josep Iborra, Joan Oleza, Jaume Pérez
Montaner, Francesc Pérez i Moragon

ESTIU ACTIU 87

Colònies

HIQUETS DE 8 A 14 ANYS

• Del 4 al 17 de juliol

HEAT

Casa de colònies.

• Del 21 de juliol al

3 d'agost

CORNELLANA

(Pirineu Català)

Casa de colònies.

• Del 4 al 17 d'agost

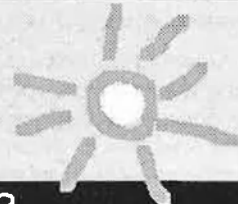
GDARDAMAR DEL SEGURA

(Platja)

Tendes de campanya.

PREU SOCIS: 16.500 Pts.

PREU NO SOCI: 18.500 Pts.

Universitat Europea

JOUES DE 15 A 17 ANYS

• Del 15 al 27 d'agost

PRADA DE CONFLENT

PREU: 20.000 Pts.

Universitat Catalana d'Estiu

• Del 15 al 27 d'agost

PRADA DE CONFLENT

Preu de matrícula i estada:

33.600 Pts.

Informació i pre-inscripció, al telèfon (96) 351 17 27.

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ